

Základní informace nejen pro zaměstnavatele o zajišťování bezpečnosti a ochrany zdraví při práci

1 Kdo je povinen zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví při práci

Zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví při práci (dále jen „[BOZP](#)“) není povinen jen zaměstnavatel, tedy osoba, pro kterou se fyzická osoba zavázala k výkonu závislé práce v základním pracovněprávním vztahu (§ 7 zákoníku práce), ale též i zaměstnavatel, který je fyzickou osobou a sám také pracuje (např. praktický lékař), fyzická osoba, která provozuje samostatnou výdělečnou činnost podle živnostenského zákona (dále jen „OSVČ“), spolupracující manžel nebo dítě obou uvedených osob, členové rodiny, kteří jsou zúčastněni na provozu rodinného závodu ve smyslu občanského zákoníku a fyzická nebo právnická osoba, která je zadavatelem stavby nebo jejím zhotovitelem, případně se na zhotovení stavby podílí (§ 12 zákona č. 309/2006 Sb.).

2 Pro koho musí být BOZP zajištěna

BOZP musí být zajištěna pro všechny fyzické osoby, které se s vědomím zaměstnavatele, nebo osob uvedených v bodě prvním, zdržují na jeho pracovištích (návštěvy, exkurze, zákazníci, pacienti atd.). Znamená to, že např. soukromý praktický lékař je povinen plnit požadavky zajištění BOZP nejen vůči všeobecné sestře, kterou zaměstnává, ale též vůči pacientům, kteří přicházejí do jeho ordinace (např. značení únikových cest z čekárny a zajištění, aby byly volné, bez překážek).

Jedná-li se o zaměstnavatele, který je fyzickou osobou a sám také pracuje, nebo o OSVČ, musí BOZP přiměřeně zajišťovat i ve vztahu ke své osobě. Například zajišťovat si [osobní ochranné pracovní prostředky](#) (ochranné rukavice, přilbu, pracovní oděv atd. podle vyhodnocení rizik při práci).

3 Pravidla pro zajišťování BOZP

Požadavky na zajištění BOZP nevyplývají jen z [právních a ostatních předpisů](#) (technické předpisy, technické normy, návody od výrobců atd.), ale též z hodnocení rizik (rizikem je předpokládaný následek a pravděpodobnost, příp. četnost, jeho výskytu) u jednotlivého zaměstnavatele (jedná se o [hodnocení rizik při práci](#) a o [kategorizaci prací](#)). Proto jsou požadavky na zajištění BOZP pro každého zaměstnavatele jiné.

K zajišťování BOZP má být přistupováno [systémově](#), nikoliv operativně podle momentálních potřeb. Má se jednat o kolektivní záležitost, na které se podílejí všichni zaměstnanci firmy nebo společnosti. Je nutné si uvědomit, že zajišťování BOZP dnes již není záležitostí pouze tzv. technika BOZP nebo firmy poskytující zaměstnavateli služby v oblasti BOZP. Neplatí hesla: „Staňte se našim klientem a starosti o BOZP můžete hodit za hlavu“ a „Přebereme za vás veškerou zodpovědnost za oblast BOZP“ (odpovědnost nelze na nikoho převést).

Náklady spojené se zajišťováním BOZP je povinen hradit zaměstnavatel. Nesmí být přeneseny přímo, ani nepřímo na zaměstnance (§ 101 odst. 6 zákoníku práce).

4 Odpovědnost

Za zajišťování BOZP [odpovídají vedoucí zaměstnanci](#) na všech stupních řízení v rozsahu pracovních míst, která zastávají. Péče o BOZP je rovnocennou a nedílnou součástí jejich pracovních povinností (§ 101 zákoníku práce). Vedoucí zaměstnanci jsou na základě požadavku zákoníku práce (§ 302 písm. c) povinni vytvářet příznivé pracovní podmínky a zajišťovat BOZP.

Na této povinnosti nic nemění, má-li zaměstnavatel zajištěnu odborně způsobilou osobu k zajišťování úkolů v prevenci rizik (postaru technika BOZP). Ta není odpovědná za neplnění povinností vyplývajících ze zákoníku práce, zákona č. 309/2006 Sb. (zákon o zajištění dalších podmínek BOZP), zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, a jejich prováděcích předpisů. Na rozdíl od vedoucího zaměstnance, tato osoba v obecné rovině nemá právo někomu něco zakázat, nebo nařídit. Je tedy logické, že za stav zajištění BOZP není odpovědná.

Vedoucí zaměstnanec je odpovědný i za zajištění bezpečného provozu soukromé věci zaměstnance (vrtačka, varná konvice, prodlužování kabel atd.), kterou si přinesl do zaměstnání a používá ji, pokud mu její používání dovolil, nebo jej trpí (nezakázal mu ji používat). Obdobně to platí o vodění si domácích mazlíčků do zaměstnání (např., aby pes zaměstnankyně pí Výborné, která si jej běžně vodí do společné kanceláře s p. Novákem, p. Nováka nepokousal).

Vedoucí zaměstnanec může být i trestně odpovědný za nezajištění požadavků BOZP na jim řízeném pracovišti, např. za povolení (umožnění) práce na zařízení, u kterého nebyla [provedena předepsaná revize](#), případně nebyla odstraněna revizí zjištěná závada, jež měla za následek smrt zaměstnance, případně zranění zaměstnanců.

Také odborně způsobilá osoba k zajišťování úkolů v prevenci rizik (dále jen „OZO“) může být [odpovědná](#) za zanedbání některé své stanovené povinnosti vůči zaměstnavateli.

4.1 Příklad odpovědnosti

Návrh osnovy školení o právních a ostatních předpisech k zajištění BOZP má zpracovat OZO. Schválit jej má po případném vznesení a zapracování, resp. vypořádání, připomínek zaměstnavatel. Ten je odpovědný za konečné znění osnovy, lépe uvedeno obsahu školení (§ 103 odst. 3 zákoníku práce). Konečný obsah školení může být zásadně rozdílný oproti návrhu OZO, včetně stanovení délky času na provedení školení. Školení podle schválené osnovy může provést vedoucí zaměstnanec (pokud si to zaměstnavatel tak stanovil).

OZO je zaměstnavateli odpovědná za to, že návrh osnovy obsahuje seznámení se všemi požadavky právních a ostatních předpisů k zajištění BOZP, které se vztahují k výkonu pracovní činnosti zaměstnanců, kteří mají být podle této osnovy školeni. Jednotliví vedoucí zaměstnanci jsou odpovědní za to, že každý zaměstnanec, který má být podle této osnovy školen, je podle ní v souladu se zaměstnavatelem stanovených podmínek, včetně toho, kdo školení má provést, v zaměstnavatelem stanovených lhůtách proškolen, a to včetně způsobu ověření znalostí (neproškolený zaměstnanec není odborně způsobilý k výkonu práce a vedoucí zaměstnanec mu výkon práce nemá umožnit, neboť „znalost základních povinností vyplývajících z právních a ostatních předpisů a požadavků zaměstnavatele k zajištění BOZP je nedílnou a trvalou součástí kvalifikačních předpokladů zaměstnance“ – § 106 odst. 4 zákoníku práce).

5 Odborná způsobilost pro zajišťování prevence rizik

Zaměstnavatel je povinen zajišťovat a provádět úkoly v hodnocení a prevenci rizik (všechna opatření vyplývající z právních a ostatních předpisů k zajištění BOZP a z opatření zaměstnavatele, která mají za cíl předcházet rizikům, odstraňovat je nebo minimalizovat jejich působení). Má-li zaměstnavatel nejvýše 25 zaměstnanců a má potřebné znalosti, může tyto úkoly [zajišťovat sám](#). Má-li 26 až 500 zaměstnanců a je-li odborně způsobilý, též může tyto úkoly zajišťovat sám.

Zaměstnavatel je odborně způsobilým v případě, že se jedná o fyzickou osobu s alespoň středním vzděláním s maturitou, s odbornou praxí v délce alespoň tří let, případně jednoho roku, pokud dokončila vysokoškolské vzdělání v oblasti BOZP, a s úspěšně vykonanou zkouškou z odborné způsobilosti. Odborná způsobilost platí po dobu pěti let.

Není-li zaměstnavatel odborně způsobilý, nebo má více než 500 zaměstnanců, musí mít zajištěnu alespoň jednu [OZO](#) v pracovním poměru, na dohodu nebo v obchodním vztahu. Odborové organizaci, pokud u zaměstnavatele působí, musí být vždy umožněno projednání ustanovení OZO.

OZO není jediným odborným poradcem zaměstnavatele v oblasti BOZP, kterého musí mít zajištěného. Za podmínek stanovených zákonem č. 309/2006 Sb. musí být zadavatelem stavby (investorem) ustanoven koordinátor BOZP na staveništi. Jeho zajištění je někdy nutné i při „pouhém“ provádění údržbových prací, a to v případě, musí-li být zpracován plán BOZP (§ 15 odst. 2 zákona č. 309/2006 Sb.). Kvalifikace koordinátora BOZP je jiná, než OZO.

6 Základní povinnosti při zajišťování BOZP zaměstnavatelem nebo osobou povinnou zajišťovat BOZP

- 6.1 Zajistit si [OZO](#) – netýká se těch, jež nemají zaměstnance, nebo jen do dvaceti pěti a zaměstnavatel má potřebné znalosti, jakož i zaměstnavatele, který je odborně způsobilý a má max. 500 zaměstnanců).
- 6.2 Zajistit si lékaře, který bude poskytovat pracovnělékařské služby (lékařské prohlídky zaměstnanců, kontroly pracovišť z hlediska zajištění ochrany zdraví a poradenskou činnost pro zaměstnavatele – např. při poskytování ochranných nápojů a školení zaměstnanců v poskytování první pomoci) – netýká se těch, kteří nemají zaměstnance. Na rozdíl od OZO, je lékař pod pokutou až 200 000 Kč povinen dát podnět kontrolním orgánům např. neplní-li zaměstnavatel přes opakované upozornění povinnosti v BOZP.
- 6.3 [Vyhledávat a hodnotit rizika při práci](#) a přijímat opatření k jejich odstranění nebo alespoň k snížení jejich působení (provádí OZO v úzké spolupráci s jednotlivými vedoucími zaměstnanci a lékařem pracovnělékařských služeb). O výsledku informovat odborovou organizaci, pokud u zaměstnavatele působí.
- 6.4 Provést [kategorizaci prací](#) (provádí OZO v úzké spolupráci s vedoucími zaměstnanci, lékařem pracovnělékařských služeb a orgánem ochrany veřejného zdraví; netýká se těch, kteří nemají zaměstnance).
- 6.5 Provést, případně provádět, opatření, která vyplynula z vyhledání rizik a z kategorizace prací (měl by zajišťovat vedoucí zaměstnanec).
- 6.6 Zajistit měření rizikových faktorů, která vyplynula z kategorizace prací, případně zavést evidenci rizikové práce (měl by zajišťovat vedoucí zaměstnanec a personální oddělení ve spolupráci s lékařem pracovnělékařských služeb a akreditovanou firmou).

- 6.7 Vytvořit vhodnou organizaci zajištění BOZP, včetně pracovnělékařských služeb a [systému zajištění bezpečnosti technických zařízení](#) (kontroly, zkoušky, revize) – např. vydáním interního předpisu (návrh zpracuje OZO a po připomínkovém řízení a vypořádání připomínek vydá vedení firmy nebo společnosti).
- 6.8 Přijmout opatření pro případ zdolávání mimořádných událostí (havárie, požáry), jiných nebezpečí a evakuace zaměstnanců.
- 6.9 Vydat interní předpisy řešící poskytování osobních ochranných pracovních prostředků (dále jen „OOPP“), mycích, čistících a dezinfekčních prostředků (dále jen „MČDP“) a ochranných nápojů; zákazy prací těhotným a kojícím zaměstnankyním, zaměstnankyním-matkám do devátého měsíce po porodu a mladistvým; pracovnělékařské prohlídky zaměstnanců a lhůty kontrol, zkoušek a revizí technických zařízení (návrhy zpracuje OZO a po připomínkovém řízení vydá vedení firmy nebo společnosti). V malé firmě mohou být součástí interního předpisu o organizaci zajištění BOZP. Dále vydat místní provozně bezpečnostní předpisy (pro technická zařízení a přístroje, provoz dopravních prostředků, chov zvířat atd.). Ve spolupráci s OZO zpracuje a vydá (schválí) vedoucí zaměstnanec. Jedná se o předpis, který řeší provozování něčeho co on řídí a za co je odpovědný (nejedná se o bezpečnostní, ale o provozní předpis).
- 6.10 Zkompletovat, případně nechat zpracovat provozní dokumentaci (návod od výrobce, záznam o poslední revizi nebo kontrole) strojů, technických zařízení, přístrojů a nářadí (měl by zajistit vedoucí zaměstnanec). Chybí-li návod o výrobce, zpracovat a vydat místní provozně bezpečnostní předpis (ve spolupráci s OZO by měl zajistit vedoucí zaměstnanec).
- 6.11 Zavést a vést dokumentaci o kontrolách a revizích elektrických spotřebičů a elektrického nářadí, včetně prodlužovacích kabelů (týká se i soukromých spotřebičů zaměstnanců používaných na pracovišti zaměstnavatele, jakož i pořízených z drobného nákupu přes pokladnu).
- 6.12 Zajišťovat provádění [kontrol, zkoušek, inspekčních prohlídek a revizí technických zařízení](#) a vést o tom dokumentaci zařízení (měl by provádět vedoucí zaměstnanec, příp. určený zaměstnanec).
- 6.13 Odstraňovat, případně zajišťovat odstranění závad zjištěných kontrolami, zkouškami, inspekčními prohlídkami nebo revizemi technických zařízení (měl by provádět vedoucí zaměstnanec, příp. určený zaměstnanec).
- 6.14 Zpracovat a průběžně aktualizovat osnovy [školení zaměstnanců o právních a ostatních předpisech k zajištění BOZP](#) (provádí OZO; schvaluje zaměstnavatel). Týká se pouze zaměstnavatele. O organizaci školení, instruktážích a pokynech k BOZP informovat odbory, pokud u zaměstnavatele působí.
- 6.15 Vést dokumentaci o provedených [školeních zaměstnanců](#) o právních a ostatních předpisech k zajištění BOZP, o seznámení zaměstnanců s riziky a přijatými opatřeními a se zařazením jejich práce do kategorie práce (týká se pouze zaměstnavatele), o školení o poskytnutí první pomoci (ve spolupráci s lékařem pracovnělékařských služeb) a o speciálních profesních školeních (práce ve výškách, svařování atd.).
- 6.16 Vést dokumentaci o výdeji [OOPP](#), [MČDP](#) a [ochranných nápojů](#) jednotlivým zaměstnancům a osobám na základě interního předpisů (rozsah přidělovaných OOPP se stanoví na základě vyhodnocení rizik; návrh zpracuje OZO; po vypořádání připomínkového řízení schválí a vydá zaměstnavatel).

- 6.17 Vést evidenci o absolvování pracovnělékařských prohlídek zaměstnanců (vstupní, periodické, mimořádné, výstupní a případně i následné) včetně jejich výsledků (obvykle provádí personální oddělení). Týká se pouze zaměstnavatele.
- 6.18 Šetřit vzniklé [pracovní úrazy](#) (dále jen „PÚ“), vést o nich předepsanou dokumentaci, případně i o nemocech z povolání, oznamovat a ohlašovat PÚ na příslušné instituce a stanovit opatření proti opakování (měl by šetřit a záznam sepsat vedoucí zaměstnanec, neboť on rozhoduje o tom, zda se jedná o pracovní úraz; záznam o úrazu je protokol o výsledku šetření vzniku pracovního úrazu [nemá být sepsán jako výpověď postiženého]).
- 6.19 Vyplácet náhrady škody a nemajetkové újmy vzniklých v důsledku PÚ nebo nemoci z povolání (za tím účelem hradit zákonné pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při PÚ nebo nemoci z povolání) a vést o tom evidenci. Týká se pouze zaměstnavatele.
- 6.20 Provádět kontroly zajištění BOZP (měl by provádět vedoucí zaměstnanec, OZO a lékař poskytují pracovnělékařské služby).
- 6.21 Jedenkrát za rok provést [prověrky BOZP](#) na všech pracovištích a zařízeních (ve spolupráci s odborovou organizací, pokud u zaměstnavatele působí). Týká se pouze zaměstnavatele.
- 6.22 Vést dokumentaci o prováděných interních kontrolách BOZP, včetně kontrol a prohlídek pracovišť lékařem pracovnělékařských služeb.
- 6.23 Odstranit, nebo zajistit odstranění závad zjištěných interní kontrolou, státními kontrolními orgány nebo odborovou organizací.

7 Sankce za neplnění

Zaměstnavatel, nebo osoba povinná zajišťovat BOZP, může za neplnění svých povinností od inspekce práce dostat pokutu až do výše 2 000 000 Kč, případně i zákaz činnosti a odnětí oprávnění vydaného organizací státního odborného dozoru, pokud je podnikání na něj vázáno. Inspektor inspekce práce může vydat rozhodnutí o zákazu používání objektu, pracoviště, výrobního, pracovního prostředku nebo zařízení, pracovního nebo technologického postupu, látky nebo materiálu, vykonávání práce nebo činnosti, která bezprostředně ohrožuje bezpečnost zaměstnanců.

Orgán ochrany veřejného zdraví může za neplnění zákonných povinností na úsecích činností epidemiologicky závažných, ochrany před hlukem, vibracemi a neionizujícím zářením, ochrany zdraví při práci a zajištění pracovnělékařských služeb, nakládání s nebezpečnými chemickými látkami a chemickými směsmi atd. udělit pokutu až do výše 3 000 000 Kč.

Kontrolní pravomoc mají i odborové organizace (§ 322 zákoníku práce). Na kontrolu mohou přijít nejen z organizace působící u zaměstnavatele, ale i z odborového svazu. Nemohou ukládat pokuty. O zjištěných závadách informují příslušné státní kontrolní orgány.

8 Základní právní předpisy

Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů

Nařízení vlády č. 378/2001 Sb., kterým se stanoví bližší požadavky na bezpečný provoz a používání strojů, technických zařízení, přístrojů a nářadí

Nařízení vlády č. 101/2005 Sb., o podrobnějších požadavcích na pracoviště a pracovní prostředí

Zákon č. 251/2005 Sb., o inspekci práce, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 309/2006 Sb., kterým se upravují další požadavky BOZP v pracovněprávních vztazích a o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy (zákon o zajištění dalších podmínek BOZP), ve znění pozdějších předpisů

Nařízení vlády č. 361/2007 Sb., kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 250/2021 Sb., o bezpečnosti práce v souvislosti s provozem vyhrazených technických zařízení a o změně souvisejících zákonů

Podrobnější přehled právních předpisů naleznete na jiné [stránce](#).

březen 2023

